

IDEER

DIKT

REDIGERT AV TOM STALSBERG

tst@dagbladet.no

FOTO: Tom Stalsberg

MYKT SELVPORTRETT

Alt lenge har min hensikt vært å gi helt nye ord til natten bakenfor en panne blek av sorg. Jeg våkner for et kjærtegn av en lang, lang léthargi, og jeg ble vår at det er angst i alt som er i tid. Men i et gry av vår steg minner i meg fra de fjerne år,

de tapte år før det vi drømte falt til jorden knust. Et ansikt, engang sett i mengden, taler i min tretthet et forklaret sprog som vil det inngi meg nytt håp. Og mine tanker samler seg omkring det ene ansiktet som er bestandig borte og bestandig nær.

JAN JAKOB TØNSETH
(1947 - 2018)

Hentet fra debutsamlinga
«Kimærer»

(Gyldendal Norsk Forlag 1971)

Diktspalta vil hele denne uka trykke utvalgte dikt fra Jan Jakob Tønseths samlinger, diktene er valgt ut av hans nære venn og forfatterkollega, Lars Saabye Christensen.

MANNEN SOM VIRKELIG GA blaffen

Den franske poeten Arthur Rimbaud er nok mest kjent for sitt skandaløse og voldsomme kjærlighetsforhold til sin dikterkollega Paul Verlaine. Heldigvis kaster Graham Robbs feirede biografi lys over skyggene som omgir resten av hans liv og virke.

Det er ingen som betviler symbolisten og modernisten Arthur Rimbauds (1854-91) innflytelse på den franske litteraturhistorien, men det som lokker leseren mot Graham Robbs (riktignok ikke helt nye) biografi om ham, er nok allikevel ønsket om å få oppklart hva som ligger bak de mange mytene som omgir den unge poeten.

DISSE OMFATTER – foruten det overdrevne synet på selve poesien hans som nærmest utilgjengelig – særlig hans stormfulle forhold til Paul Verlaine, som omfattet fyll, knivstikking og pistolskudd, og hans gåtefulle beslutning om å slutte å skrive i en alder av bare 21 år, på et stadium da de fleste forfatterspirer knapt har debutert.

Det er ellers godt kjent at han deretter dro til Afrika, nærmere bestemt det daværende Abyssinia i nordøst, hvor han slukket sin eventyrlyst i en tilværelse som oppdagelsesreisende og våpenhandler.

Derfra så han sitt ry i Paris vokse, mye takket være en tilgivende Verlaine,

ARTHUR RIMBAUD

Tekst: FREDRIK GIERTSEN

Litteraturviter og skribent

men den franske hovedstadens litterære salonger lokket ham ikke lenger. Det var korrespondansen med den «hyklerske og kjærlighetsløse» moren som betydde mest, og savnet hans rettet seg heller mot den relativt pregløse hjembygda Charleville i Nord-Frankrike.

I BOKA RIMBAUD (2000) beskriver britiske Graham Robb – som også står bak biografier om Balzac, Victor Hugo og Mallarmé – sin hovedpersonens småbyoppvekst på grensen mot Belgia.

Han var en oppvakt elev med en så stor

leselyst at han måtte finne alternative måter å skaffe seg bøker på, og det klarte han gjennom å framvise talenter som peker mot tilværelsen som pragmatisk forretningsmann på Afrikas horn: han tok en liten sum av sine mindre begavede medelever for å kjøpe skolebøker for dem, men brukte dem i stedet på «mindre passende litteratur» som han leste forsiktig om natten, slik at han neste dag kunne bytte dem til det han hadde forpliktet seg til.

MEN SNART SKULLE verdenshistorien røre ved denne søvnige tilværelsen, for bare noen kilometer unna – i byen Sedan – skulle det avgjørende slaget i den fransk-prøyssiske krigen stå. Året var 1870, og keiser Napoleon III, som selv var til stede, betraktet resignert det overlegne prøyssiske artilleri «gjennom en tåke av opium og krutttrøyk». Alle visste at Paris sto for fall, men den 15-årige Arthur gjorde seg allikevel klar til å følge etter troppene dit.

DEN FØRSTE GANGEN Rimbaud «kastet seg mot denne byens ansikt av sten» måtte han visstnok slåss for sin ære i et ungdomsfengsel, andre gang viklet han

KORT KARRIERE: Den fransk symbolistiske og modernistiske dikteren Arthur Rimbaud (1854-91) hadde en svært kort karriere i en oppsiktsvekkende ung alder, og hans ry ble ytterligere styrket av at hans liv var innhyllet i så mange myter og skandaler. I en alder av 26 la han poesien på hylla og dro til Afrika, og til slutt døde han av kreft i Marseille, bare 37 år gammel.
FOTO: NTB Scanpix

seg inn i etableringen av den anarkistiske Pariserkommunen i 1871, men på tredje forsøk kom han i kontakt med sirkelene Paul Verlaine vanket i.

VERLAINE SKULLE AKKURAT til å bli far, men han ble såpass betatt av den ungen gutten med det iskalde blikket og de stramme leppene at han forlot hjemmet til fordel for en drøy ukes fyllekule i hans selskap, og da han kom hjem igjen, var barnet født. Rimbaud, som raskt hadde lært seg spillet, lot seg synke i jorden, en handling Robb beskriver som et ultimatum: den nybakte faren måtte nå velge mellom respektabilitet og kunstnerisk frihet (for ikke å si seksuell legning).

SENERE STAKK RIMBAUD faktisk ned en av Verlaines venner etter en middag, en kalkulert risiko for å kutte alle sistnevntes bånd til Paris. Og ganske riktig: paret reiste snart avgårde til Brussel, etterfulgt av Verlaines kone, som imidlertid raskt dro hjem igjen etter at han hadde vist fram en brystkasse full av knivsår mens han erklærte at «Vi elsker hverandre som tigre». De fortsatte på sin side videre til London.

DE LOT SEG begge imponere av britenes hovedstad, som – til tross for den synlige nøden og slummen – fikk dem til å føle at Paris var en bakstrevsk provins. Men ikke en gang deres nyvunne frihet kunne bringe deres forhold i balanse, og under en visitt tilbake i Brussel skjøt Verlaine i et anfall av sjalusi to skudd mot Rimbaud, hvorav ett traff ham i armen.

Til tross for at Rimbaud vegret seg for å anmelde hendelsen, havnet Verlaine i fengsel, mens Rimbaud dro hjem til Charleville. Der opplevde han sitt livs mest kreative fase, noe som resulterte i dikt-samlingen *Une Saison en Enfer* (En årstid i helvete, oversatt av Haakon Dahlen, Bokvennen 2002) som kom ut i 1873.

ÅRET ETTER TRAFF han igjen Verlaine for siste gang, og Rimbaud overlot ham et manuskript som senere ble utgitt under tittelen *Les Illuminations* (1886). Deretter grep nok en gang utenverdenen

«Lord Byron for den moderne litteraturen»

inn, for to uker etter at Rimbaud – hvis fraværende far hadde vært militær – nådde vernepliktsalderen på 20 år, begynte han å lete etter utveier. Han dro til Hellas, men en ny, obskur hendelse (drepte han en lokal mann ved et uheldig stenkast?) tvang ham videre via Kypros til Afrika.

Til tross for at Rimbauds drøye tiår i landflyktighet gjerne er innhyllet i mystikk, så har Graham Robb funnet nok stoff til å fylle halvannet hundre sider

om denne perioden. Han forteller hvordan Rimbaud reiste mye rundt, men slo seg ned i markedsbyen Harar, der han altså først og fremst livnærte seg som opportunistisk handelsmann i et fransk selskaps tjeneste, og han solgte blant annet

våpen til den framtidige keiser Menelik II av Etiopia.

NÅR DET GJELDER poesien, så forklarer Robb kort at «Rimbaud sluttet å skrive dikt omtrent på den tiden da han ga opp det å leve sammen med andre mennesk-

er», for hans interesse for sitt eget arbeid overlevde ganske enkelt ikke innsikten om at alle hans menneskelige relasjoner hadde spilt fallitt. Lyrikk hadde for ham alltid vært en form for privat kommunikasjon, men uten noen konstant tilstedeværelse ved sin side, befant hans skriverier seg med ett i et tomrom.

For til syvende og sist satte han uavhengigheten høyst, av hvilken ensomheten var en uunngåelig bieffekt. Senere definerte han i brev form sin nye tilværelse negativt, altså i opposisjon til morens verden, «der folk satt innendørs og skalv mens de betraktet regndråpene på vinduskarmen».

RIMBAUDS POESI FORBLE en slags sensoromantisk kuriositet inntil 1930-årene, da den gjorde sitt forsiktige inntog på universitetene, men både for beat-poetene, 68-erne, enkelte rockemusikere og homoaktivister ble han et ikon.

Graham Robb avslutter med å kalle ham en «Lord Byron for den moderne litteratur, en forførende rollemodell hvis liv og virke ses på som komplementære deler av det samme farlige eksperimentet». Rimbaud ga virkelig blaffen.